

ĽUDSKÉ PRÁVA A ICH UPLATŇOVANIE V OZBROJENÝCH SILÁCH

POZNÁMKY

mjr. PhDr. Pavel **CZIRÁK**, PhD.

ÚVOD

Ochrana a podpora ľudských práv je všeobecným úsilím a cieľom mnohých jednotlivcov, skupín, štátov, medzinárodných, či mimovládnych organizácií.

Ľudské práva (základné práva a slobody) je možné charakterizovať ako prirodzené, neodňateľné a nescudziteľné oprávnenia prináležiace každému človeku z titulu jeho existencie ako jedinečnej, slobodnej bytosti obdarenej vrodenu dostoynosťou (inherent dignity), vôľou, citom a rozumom.

Z dôvodu zabezpečenia a rešpektovania základných ľudských práv a slobôd zo strany fyzických a právnických osôb, ale predovšetkým zo strany štátu, resp. orgánov verejnej moci sú tieto práva a slobody spravidla zachytené v hlavných právnych predpisoch ústavného charakteru, ako aj v medzinárodných zmluvách.

Rozhodujúci význam pre zakotvenie ľudských práv a slobôd v povojnovej Európe mala Všeobecná deklarácia ľudských práv, prijatá Valným zhromaždením OSN v roku 1948. Deklarácia je uznávaná ako všeobecný katalóg ľudských práv. Ľudské práva možno kategorizovať prostredníctvom tzv. generačného princípu. Prvá generácia ľudských práv zastrešuje občiansko-politické práva a charakterizuje ju dôraz položený na ochranu slobody jednotlivca voči štátu. Spája sa teda s predstavou nezasahovania štátu do integrity jedinca. V právnom poriadku Slovenskej republiky možno do tejto kategórie zaradiť najmä základné práva zakotvené v čl. 14 až čl. 32 Ústavy SR (právo na život, nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, osobná sloboda, zákaz mučenia, podrobenia sa krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a mnoho ďalších). Druhá generácia základných práv a slobôd zahŕňa hospodárske, sociálne a kultúrne práva, ktoré vyžadujú skôr intervenciu štátu než jeho nezasahovanie, a to za účelom zabezpečenia materiálneho i duchovného rozvoja jednotlivcov. Do tejto kategórie patria práva, ktoré sú v slovenskom právnom poriadku zakotvené v čl. 35 až čl. 43 Ústavy SR (právo na prácu, právo na štrajk, právo na ochranu zdravia, právo na vzdelanie a pod.). Za nosnú ideu základných práv tzv. tretej generácie je považovaná solidarita. Medzi tieto práva možno zaradiť právo na mier, práva osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám alebo právo na priaznivé životné prostredie. Globálna modernizácia spoločností a vývoj technológií vytvárajú tlak na ďalší posun vo vnímaní ľudských práv, v dôsledku čoho sa v posledných desaťročiach začalo uvažovať aj o tzv. štvrtej generácii ľudských práv. Táto nová kategória sa viaže predovšetkým na oblasť technológií ako je internet a sociálne siete alebo biotechnológií, napríklad výskum kmeňových buniek a klonovanie (Návrh celoštátnej..., 2015, s. 5).

V Slovenskej republike sa za základný rámec právnej úpravy ľudských práv považuje Ústava Slovenskej republiky a ústavný zákon, ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd (Orosz, 2010). Tento systém právnej úpravy ľudských práv dopĺňajú početné medzinárodné zmluvy.

POZNÁMKY

Ústava SR zakotvuje pre každého slobodu a rovnosť v dôstojnosti i v právach a zaručuje základné práva a slobody na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. V tomto kontexte čl. 12 ods. 1 Ústavy SR v prvej vete deklaruje, že ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Ustanovenie čl. 12 ods. 1 prvej vety Ústavy SR predstavuje vyjadrenie ústavného princípu rovnosti v najvšeobecnejšej podobe garantujúc rovnosť v jej prirodzenoprávnom poňatí. V ďalšej vete označeného ustanovenia ústavodarca deklaruje, že základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné. V nadväzujúcich ustanoveniach Ústavy SR je všeobecne formulovaná garancia ochrany ľudských práv konkretizovaná pozitívno-právny vyjadrením, ktoré vo vzťahu ku všetkým subjektom práva, osobitne orgánom verejnej moci, formuluje konkrétne právne normy zaručujú okrem iného ochranu osobnej slobody (čl. 17), slobody pohybu a pobytu (čl. 23), slobody myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery (čl. 24), slobody prejavu a práva na informácie (čl. 26), zákaz nútených prác alebo služieb (čl. 18), právo vlastníť majetok (čl. 20) a iné (Návrh celoštátnej..., 2015, s. 6).

Ozbrojené sily sú neoddeliteľnou súčasťou demokratického štátu a spoločnosti, zohrávajú kľúčovú úlohu pri vytváraní a udržiavaní bezpečného prostredia, ktoré umožňuje ľuďom využívať prirodzené, neodňateľné a nescudziteľné práva a slobody.

Profesionálni vojaci ozbrojených síl, ako zástupcovia verejnej moci sú povinní rešpektovať ľudské práva a medzinárodné humanitárne právo pri výkone svojich povinností. Ale iba vtedy, keď sú ich práva zaručené v rámci ich vlastnej inštitúcie, takže personál ozbrojených síl ich pravdepodobne podporí pri plnení úloh, tak v kasárňach, ako aj počas operácií.

V súčasnosti je vo všeobecnosti uznávané, že ako „obyvatelia v uniforme“ majú profesionálni vojaci nárok na rovnaké ľudské práva a základné slobody ako všetci ostatní občania. Skutočným základným kameňom všetkých medzinárodných zmlúv o ľudských právach je skutočnosť, že všetky ľudské bytosti bez ohľadu na ich profesionálnu situáciu alebo postavenie v spoločnosti, majú nárok na svoje neodcudziteľné práva a slobody.

1 ĽUDSKÉ PRÁVA PROFESIONÁLNYCH VOJAKOV

Dôležitosť zabezpečenia ľudských práv v ozbrojených silách je potrebné si uvedomovať (Handbook..., 2008) z titulu, že:

- príslušníci ozbrojených síl, profesionálni vojaci sú občania požívajúci rovnaké ľudské práva a základné slobody ako ostatní občania,
- rešpektovanie ľudských práv príslušníkov ozbrojených síl prispieva k tomu, že ozbrojené sily sú pevne integrované do spoločnosti,
- rešpektovanie ľudských práv v kasárňach zabraňuje, aby boli ozbrojené sily zneužívané zo strany vlády a obrátili sa proti civilnému obyvateľstvu,

- rešpektovanie ľudských práv v kasárňach chráni príslušníkov ozbrojených síl pred zneužitím a utláčaním zo strany vlády alebo vojenskými veliteľmi,
- novodobé mierové operácie vyžadujú od personálu ozbrojených síl cielené úsilie o začlenenie ľudských práv do ich každodenných úkonov, budú lepšie pripravení na takéto činnosti, ak ich oni sami budú vykonávať v prostredí, ktoré rešpektuje a chráni tieto práva a vyžaduje, aby si znútorňovali hodnoty, ktoré sú ich základom.

Slovenská republika ako člen rôznych medzinárodných organizácií sa zaväzuje aj ku garantovaniu ľudských práv vojenského personálu ozbrojených síl. Napríklad Rada Európy prijala v roku 2010 Odporúčanie o ľudských právach príslušníkov ozbrojených síl (Human rights..., 2010). Dokument obsahuje nasledovné odporúčania:

- Príslušníci ozbrojených síl majú právo na život.
- Žiadny člen ozbrojených síl nesmie byť vystavený mučeniu alebo neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.
- Príslušníci ozbrojených síl sa nepoužijú pre nútené alebo povinné práce.
- Vojenská disciplína by mala byť charakterizovaná spravodlivosťou a procesné záruky by mali byť zabezpečené.
- Príslušníci ozbrojených síl majú právo na slobodu a bezpečnosť.
- Príslušníci ozbrojených síl majú právo na spravodlivé súdne konanie.
- Príslušníci ozbrojených síl majú právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, domova a korešpondencie. Akýkoľvek zásah verejného orgánu do výkonu tohto práva musí byť v súlade s požiadavkami článku 8, odseku 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach.
- Príslušníci ozbrojených síl majú právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva. Akékoľvek obmedzenia tohto práva musia spĺňať požiadavky článku 9, odseku 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach.
- Príslušníci ozbrojených síl majú právo na slobodu prejavu. Akékoľvek obmedzenia výkonu tejto slobody musia spĺňať požiadavky článku 10, odseku 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach.
- Príslušníci ozbrojených síl majú právo na prístup k relevantným informáciám.
- Príslušníci ozbrojených síl majú právo na slobodu pokojného zhromažďovania a na slobodu združovať sa s inými. Obmedzenia výkonu tohto práva musí byť v súlade s požiadavkami článku 11, odseku 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach.
- Príslušníci ozbrojených síl majú právo voliť a byť volení.
- Príslušníci ozbrojených síl majú právo uzavrieť manželstvo.
- Všetci príslušníci ozbrojených síl majú právo na ochranu svojho majetku.
- Príslušníkom ozbrojených síl by malo byť poskytnuté ubytovanie na zodpovedajúcej úrovni.

POZNÁMKY

- Príslušníci ozbrojených síl by mali mať právo na spravodlivé odmeňovanie a dôchodok.
- Príslušníci ozbrojených síl by mali mať právo na dôstojnosť, ochranu zdravia a bezpečnosť pri práci.
- Príslušníci ozbrojených síl by mali mať právo na slušnú a dostatočnú výživu.
- Príslušníci ozbrojených síl majú práva a slobody bez akejkoľvek diskriminácie.
- Osobitná pozornosť by mala byť v ozbrojených silách venovaná osobám mladším ako 18 rokov.
- Príslušníci ozbrojených síl by mali byť zaškolení v oblasti ľudských práv a medzinárodného humanitárneho práva.
- Príslušníci ozbrojených síl by mali mať možnosť podať sťažnosť vzťahujúcu sa k ich ľudským právam nezávislému orgánu.

1. 1 Legislatívny rámec vymedzenia základných práv, slobôd a povinností profesionálnych vojakov Ozbrojených síl SR

V rámci legislatívneho rámca Slovenskej republiky sú základné ľudské práva a slobody garantované ústavou. Obmedzenie ústavných práv je možné len v mimořadných situáciách a pre špecifikované skupiny obyvateľov. Pre ochranu príslušníkov ozbrojených síl je dôležité jasné a zrozumiteľné taxatívne definovanie ich práv a povinností. Ich porušenie je tak po vyčerpaní všetkých štandardných možností preskúmateľné nezávislým súdnictvom ako garantom ústavnosti na Slovensku.

Vo vzťahu k profesionálnym vojakom Ústava Slovenskej republiky vymedzuje ich možné obmedzenie v článku 54: „*Zákon môže sudcom a prokurátorom obmedziť právo na podnikanie a inú hospodársku činnosť a právo uvedené v čl. 29 ods. 2 zamestnancom štátnej správy a územnej samosprávy vo funkciách, ktoré určí aj právo uvedené v čl. 37 ods. 4, príslušníkom ozbrojených síl a ozbrojených zborov aj práva uvedené v čl. 27 a 28, pokiaľ súvisia s výkonom služby. Osobám v povolaniach, ktoré sú bezprostredne nevyhnutné na ochranu života a zdravia, môže zákon obmedziť právo na štrajk.*“ Tieto obmedzenia sú ďalej podrobnejšie rozpracované v zákone č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 281/2015 Z. z.“) v § 12 a v § 13:

Obmedzenie niektorých ústavných práv profesionálnych vojakov

§ 12

(1) Petičné právo profesionálnych vojakov vo veciach súvisiacich s výkonom štátnej služby sa obmedzuje na individuálne žiadosti, návrhy a sťažnosti profesionálneho vojaka.

(2) Profesionálny vojak nesmie byť členom politickej strany alebo politického hnutia.

(3) Profesionálny vojak sa nesmie aktívne zúčastňovať na zhromaždeniach organizovaných politickými stranami alebo politickými hnutiami.

(4) Profesionálny vojak sa nesmie združovať v odborových organizáciách, ktoré pôsobia v ozbrojených silách a na pracoviskách, kde vykonáva štátnu službu.

(5) Profesionálnemu vojakovi možno z dôvodu prípravy na plnenie úloh ozbrojených síl alebo na plnenie úloh podľa osobitných predpisov s jeho predchádzajúcim písomným súhlasom obmedziť osobnú slobodu pri výcviku, ktorým sa má prehĺbiť alebo preveriť jeho psychická odolnosť a fyzická odolnosť čo najvernejším priblížením k skutočným podmienkam plnenia úloh; súhlas môže profesionálny vojak vziať späť aj počas výcviku.

§ 13

(1) Profesionálny vojak nesmie

- a) podnikat',
- b) vykonávať inú zárobkovú činnosť; inou zárobkovou činnosťou sa na účely tohto zákona rozumie činnosť, ktorá zakladá nárok na príjem zdaňovaný podľa osobitného predpisu,
- c) byť členom riadiacich, kontrolných alebo dozorných orgánov právnických osôb vykonávajúcich podnikateľskú činnosť.

(2) Zákaz podľa odseku 1 písm. b) sa nevzťahuje na

- a) poskytovanie zdravotnej starostlivosti,
- b) lekársku posudkovú činnosť,
- c) poskytovanie veterinárnej starostlivosti,
- d) výkon osobnej asistencie podľa osobitného predpisu,
- e) vedeckú činnosť, pedagogickú činnosť, lektorskú činnosť, prednášateľskú činnosť, pastoračnú činnosť, publikačnú činnosť, literárnu činnosť, športovú činnosť, trénerskú činnosť, umeleckú činnosť, znaleckú činnosť, tlmočnícku činnosť alebo na prekladateľskú činnosť,
- f) činnosť vedúceho tábora pre deti a mládež, jeho zástupcu pre hospodárske a zdravotné veci, oddielového vedúceho, vychovávateľa, inštruktora, alebo zdravotníckeho pracovníka v táboroch pre deti a mládež,
- g) správu vlastného majetku, majetku maloletého dieťaťa a na správu majetku osoby, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená,
- h) činnosť v orgánoch spoločenstva vlastníkov bytov a nebytových priestorov,
- i) činnosť v poradnom orgáne vlády,

POZNÁMKY

j) vykonávanie funkcie člena a zapisovateľa volebnej komisie alebo funkcie člena komisie pre referendum alebo

k) činnosť člena v rozkladovej komisii.

(3) Zákaz podľa odseku 1 sa nevzťahuje na profesionálneho vojaka, ktorý plní úlohy pod dočasnou legendou alebo trvalou legendou.

(4) Zákaz podľa odseku 1 písm. c) sa nevzťahuje na profesionálneho vojaka, ktorý je vyslaný do riadiaceho, kontrolného alebo dozorného orgánu právnickej osoby vládou alebo ministrom.

(5) Profesionálny vojak uvedený v odseku 4 nesmie za členstvo v týchto orgánoch poberať odmenu alebo iné výhody.

Zákon č. 281/2015 Z. z. ďalej v § 133 a § 134 (Podmienky vykonávania štátnej služby) vymedzuje základné práva a povinnosti profesionálneho vojaka.

§ 133

Základné práva profesionálneho vojaka

(1) Profesionálny vojak má právo na

- a) vytvorenie podmienok nevyhnutných na riadny výkon štátnej služby,
- b) peňažné náležitosti podľa tohto zákona,
- c) naturálne náležitosti podľa tohto zákona,
- d) ochranu zdravia pri výkone štátnej služby,
- e) ochranu ľudskej dôstojnosti v služobnom styku a v osobnom styku s veliteľom a ostatnými profesionálnymi vojakmi,
- f) primeranú duchovnú starostlivosť a na účasť na náboženských aktivitách, ak to nie je v rozpore s potrebami služobného úradu a výkonom štátnej služby,
- g) získavanie kvalifikačných predpokladov a požiadaviek na výkon štátnej služby, ak to tento zákon umožňuje,
- h) podávanie sťažností vo veciach výkonu štátnej služby služobnému úradu vrátane sťažností v súvislosti s porušením zásady rovnakého zaobchádzania podľa § 4.

(2) Profesionálny vojak má právo na bezplatné ubytovanie počas

- a) prípravnej štátnej služby v mieste výkonu štátnej služby, to neplatí počas zaradenia do neplatenej zálohy,
- b) vyslania na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky podľa § 77 ods. 1 písm. a) a c) alebo plnenia úloh v inom mieste podľa § 78, ktoré je ohrozené alebo postihnuté ozbrojeným konfliktom,
- c) preventívnej rehabilitácie podľa § 126 ods. 2 písm. a) a b) v mieste jej výkonu.

§ 134

POZNÁMKY

Základné povinnosti profesionálneho vojaka

(1) Profesionálny vojak je povinný

- a) dodržiavať služobnú disciplínu,
- b) dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania podľa § 4,
- c) vykonávať štátnu službu osobne, nestranne, riadne, v určenom služobnom čase a v medziach svojho oprávnenia,
- d) vykonávať štátnu službu v mieste a vo funkcii podľa potrieb služobného úradu,
- e) bezodkladne oznámiť veliteľovi vznik havárií, porúch a nedostatkov, ktoré sťažujú výkon štátnej služby, ohrozujú život, zdravie alebo bezpečnosť, a hroziacu škodu,
- f) zakročiť, ak pri výkone štátnej služby hrozí škoda a na jej odvrátenie je potrebný neodkladný zákrok; nemusí tak urobiť, ak mu v tom bráni dôležitá okolnosť alebo ak by tým seba alebo iné osoby vystavil vážnemu ohrozeniu života alebo zdravia,
- g) dodržiavať predpisy o bezpečnosti a ochrane zdravia pri výkone štátnej služby, s ktorými bol riadne oboznámený,
- h) zdržať sa konania, ktoré by mohlo viesť ku konfliktu verejného záujmu s osobnými záujmami, najmä nezneužívať informácie nadobudnuté pri vykonávaní štátnej služby na vlastný prospech alebo v prospech blízkych osôb, alebo iných fyzických osôb alebo právnických osôb,
- i) poskytnúť služobnému úradu údaje podľa § 16, ktoré sú nevyhnutné na realizáciu práv a povinností vyplývajúcich zo služobného pomeru, a bezodkladne hlásiť zmeny týchto údajov,
- j) bezodkladne oznámiť služobnému úradu príbuzenské vzťahy podľa § 17 ods. 1, ktoré vznikli počas trvania služobného pomeru,
- k) zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel v súvislosti s vykonávaním štátnej služby a ktoré v záujme ozbrojených síl nemožno oznamovať iným osobám, a to aj po skončení služobného pomeru, ak ho tejto povinnosti nezabaví služobný úrad; povinnosť mlčanlivosti sa nevzťahuje na oznámenie kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti,
- l) bezodkladne služobnému úradu
 1. predložiť právoplatné rozhodnutie zakladajúce stratu bezúhonnosti,
 2. predložiť uznesenie o vznesení obvinenia proti svojej osobe, ak je dôvodom na dočasné pozbavenie výkonu štátnej služby,
 3. oznámiť výsledok trestného konania, v súvislosti s ktorým bol dočasne pozbavený výkonu štátnej služby,

POZNÁMKY

m) zúčastniť sa každoročne na preskúšaní z pohybovej výkonnosti podľa nariadenia veliteľa, ak to zdravotný stav profesionálneho vojaka a výkon štátnej služby umožňuje, a splniť požadované normy z pohybovej výkonnosti v príslušnej vekovej kategórii,

n) podrobiť sa v súvislosti s výkonom štátnej služby vyšetreniu na zistenie prítomnosti alkoholu alebo metabolitov omamných alebo psychotropných látok v organizme,

o) uzatvoriť dohodu o poskytovaní zdravotnej starostlivosti podľa osobitného predpisu, ak mu veliteľ určil poskytovateľa zdravotnej starostlivosti,

p) podrobiť sa

1. lekárskej prehliadke a odbornému vyšetreniu,
2. očkovaniu a ďalším profylaktickým opatreniam, ktoré súvisia s výkonom štátnej služby,
3. lekárskeho a psychologického vyšetreniu na posúdenie zdravotnej spôsobilosti a psychickej spôsobilosti na výkon štátnej služby alebo funkcie,
4. prieskumnému konaniu,
5. úkonom, ktoré súvisia s jeho identifikáciou podľa § 60,
6. zdravotným výkonom podľa § 123 ods. 1 písm. d) a e),

q) ochraňovať majetok štátu, ktorý mu bol zverený, pred poškodením, stratou, zničením a zneužitím, nakladať s ním účelne a hospodárne a využívať ho iba na oprávnené účely,

r) nastúpiť na výkon štátnej služby bezodkladne po právoplatnom zrušení personálneho rozkazu o prepustení,

s) počas dočasnej neschopnosti pre chorobu alebo úraz dodržiavať liečebný režim určený ošetrojúcim lekárom,

t) zdržiavať sa na adrese v Slovenskej republike uvedenej na tlačive, ktorým sa potvrdzuje dočasná neschopnosť pre chorobu alebo úraz, ak jeho miesto výkonu štátnej služby je na území Slovenskej republiky; to neplatí, ak je tomuto profesionálnemu vojakovi poskytovaná zdravotná starostlivosť mimo územia Slovenskej republiky,

u) bezodkladne oznámiť veliteľovi zmenu adresy podľa písmena t),

v) počas výkonu štátnej služby nosiť vojenskú rovnošatu, predpísané výstrojové súčasti a špecifické znaky vojenskej rovnošaty, ak tento zákon v § 206 ods. 5 neustanovuje inak, byť ustrojený a dbať o náležitú úpravu svojho zovňajšku.

(2) Profesionálny vojak nesmie

a) užiť omamné alebo psychotropné látky,

- b) nastúpiť v služobnom čase na výkon štátnej služby pod vplyvom alkoholu,
- c) požiť alkoholické nápoje v služobnom čase alebo počas vyslania na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky podľa § 77 ods. 1 písm. a) a c) alebo podľa § 78,
- d) viesť motorové vozidlo pod vplyvom alkoholu alebo iných omamných alebo psychotropných látok a v dôsledku toho spôsobiť dopravnú nehodu,
- e) úmyselne porušiť povinnosti podľa § 135 ods. 1, § 136 ods. 3 alebo úmyselne uviesť neúplné údaje alebo nepravdivé údaje v majetkovom priznaní alebo v čestnom vyhlásení profesionálneho vojaka podľa § 135 ods. 5.

(3) Profesionálny vojak ďalej nesmie

- a) sprostredkovať pre inú fyzickú osobu alebo právnickú osobu obchodný styk
 - 1. so štátom,
 - 2. s obcou,
 - 3. s vyšším územným celkom,
 - 4. so štátnym podnikom, štátnym účelovým fondom, Fondom národného majetku Slovenskej republiky a s inou právnickou osobou zriadenou štátom,
 - 5. s rozpočtovou organizáciou alebo príspevkovou organizáciou, inou právnickou osobou alebo zariadením obce,
 - 6. s rozpočtovou organizáciou alebo príspevkovou organizáciou, inou právnickou osobou vyššieho územného celku alebo
 - 7. s inou právnickou osobou s majetkovou účasťou Slovenskej republiky, Fondu národného majetku Slovenskej republiky, obce alebo vyššieho územného celku,
- b) požadovať dary alebo iné výhody, alebo navádzať iného na poskytovanie darov alebo iných výhod v súvislosti s vykonávaním štátnej služby,
- c) prijímať dary alebo iné výhody od fyzickej osoby alebo právnickej osoby v súvislosti s vykonávaním štátnej služby okrem darov alebo iných výhod poskytovaných služobným úradom a darov poskytovaných pri oficiálnych rokovaníach alebo stretnutiach,
- d) nadobúdať majetok od Slovenskej republiky, obce, vyššieho územného celku alebo Fondu národného majetku Slovenskej republiky inak ako vo verejnej súťaži alebo vo verejnej dražbe, ak osobitný predpis neustanovuje inak; to sa vzťahuje aj na blízke osoby profesionálneho vojaka,
- e) používať symboly spojené s výkonom štátnej služby na osobný prospech,
- f) vedome šíriť a sprostredkovať nepravdivé, pravdu skresľujúce alebo zavádzajúce informácie, ktoré by mohli poškodiť povesť služobného úradu alebo ostatných profesionálnych vojakov,

POZNÁMKY

g) zvyhodňovať blízke osoby pri vykonávaní štátnej služby, poskytovať nepravdivé vyhlásenia, vyhotovovať falzifikáty a nepravdivé dokumenty súvisiace s vykonávaním štátnej služby.

(4) Výnimku z ustanovenia odseku 2 písm. c) môže profesionálnemu vojakovi povoliť veliteľ. Podrobnosti o výnimke z odseku 2 písm. c) ustanoví služobný predpis.

(5) Ustanovenie odseku 3 písm. a) sa nevzťahuje na profesionálneho vojaka, ktorému sprostredkúvanie obchodného styku vyplýva z jeho funkcie, alebo ak je na takú činnosť splnomocnený služobným úradom.

(6) Podrobnosti o preskúšaní profesionálnych vojakov z pohybovej výkonnosti ustanoví služobný predpis.

(7) Podrobnosti o úprave zovňajšku profesionálneho vojaka ustanoví služobný predpis.

1. 2 Zásady rovnakého zaobchádzania

Najdôležitejším predpisom v oblasti nediskriminácie je antidiskriminačný zákon (Zákon č. 365/2004 Z. z.). Jeho podstatou je úprava zásady rovnakého zaobchádzania a stanovenie prostriedkov právnej ochrany, ak dôjde k porušeniu tejto zásady. Zákon definuje diskriminačné dôvody a formy diskriminácie a zakazuje diskrimináciu z akéhokoľvek dôvodu. Zákon umožňuje, aby sa obeť diskriminácie na súde domáhala svojich práv. Antidiskriminačný zákon bol prijatý s cieľom právne upraviť a do praxe uviesť princíp konania, ktorého obsahom je zákaz zvyhodňovania či znevýhodňovania osôb na základe charakteristík súvisiacich s ich identitou a integritou. Týmto zákonom boli do právneho poriadku SR transponované viaceré sekundárne právne akty EÚ. Antidiskriminačný zákon má svoju vecnú pôsobnosť vymedzenú len na určité oblasti spoločenských vzťahov, na rozdiel od princípu rovnosti podľa článku 12 ods. 1 Ústavy SR v zmysle jeho výkladu Ústavným súdom SR (Návrh celoštátnej..., 2015, s. 6).

Antidiskriminačný zákon umožňuje vytváranie najzákladnejších podmienok na odstránenie bariér pre rovnakú východiskovú situáciu, teda rovnosť šancí. Cieľom je zabezpečiť, aby každý člen a členka spoločnosti mali možnosť slobodne sa realizovať podľa svojich schopností a možností.

Ľudia sa bežne stretávajú s predsudkami a stereotypmi, ktoré im znemožňujú naplno sa uplatniť a rozvíjať svoje schopnosti podľa vlastných predstáv a individuálnych kvalít. Takéto znevýhodnenia, ktorým rôzne skupiny obyvateľstva čelia v pracovnom i súkromnom živote, sa označujú pojmom diskriminácia.

Antidiskriminačný zákon rozoznáva diskrimináciu priamu a nepriamu. **Priama diskriminácia** je konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii. **Nepriama diskriminácia** je navonok

neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňujú osobu v porovnaní s inou osobou; nepriama diskriminácia nie je, ak takýto predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu a sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie takého záujmu.

Antidiskriminačnú legislatívu má v sebe priamo zahrnutú aj zákon č. 281/2015 Z. z. v § 4.

§ 4

Zákaz diskriminácie

(1) Služobný úrad je povinný zaobchádzať s občanom a profesionálnym vojakom v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania ustanovenou osobitným predpisom, najmä ak ide o podmienky prijatia do štátnej služby, podmienky výkonu štátnej služby, odmeňovanie a iné plnenie peňažnej hodnoty a nepeňažnej hodnoty poskytované v súvislosti s výkonom štátnej služby, vzdelávanie a skončenie štátnej služby.

(2) V súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania sa zakazuje diskriminácia občana a profesionálneho vojaka z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasového pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, povinností k rodine, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.

(3) Výkon práv a povinností vyplývajúcich zo štátnej služby musí byť v súlade s dobrými mravmi. Nikto nesmie tieto práva a povinnosti zneužívať na ujmu druhého.

(4) Občan pri prijímaní do štátnej služby alebo profesionálny vojak, ktorý sa domnieva, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli dotknuté nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania, sa môže domáhať ochrany v služobnom úrade alebo na súde. Služobný úrad je povinný na podnet občana a profesionálneho vojaka bez zbytočného odkladu odpovedať, vykonať nápravu a odstrániť následky nedodržania zásady rovnakého zaobchádzania.

(5) Služobný úrad alebo veliteľ nesmie profesionálneho vojaka žiadnym spôsobom postihovať alebo znevýhodňovať preto, že sa zákonným spôsobom domáha svojich práv vyplývajúcich z výkonu štátnej služby alebo z uplatňovania zásady rovnakého zaobchádzania.

(6) Služobný úrad zabezpečí oboznámenie občana a profesionálneho vojaka s ustanoveniami o zákaze diskriminácie podľa odsekov 1 až 5.

Ďalšiu úpravu garantujúcu dodržiavanie základných práv, slobôd a povinností profesionálneho vojaka ustanovuje v súlade s § 132 ods. 6 zákona č. 281/2015 Z. z.

POZNÁMKY

Etický kódex profesionálneho vojaka (Vestník MO SR, 2015), v ktorom sa vymedzujú:

- mravné požiadavky na profesionálneho vojaka,
- štandardy správania a konania profesionálneho vojaka,
- štandardy správania a konania veliteľa.

2 NEDODRŽIAVANIE ĽUDSKÝCH PRÁV VO VOJENSKEJ ORGANIZÁCIÍ

Každá sociálna skupina, spoločenstvo, organizácia, spoločnosť je neustále vystavovaná procesu určovania pravidiel vzájomných vzťahov, správania sa a zároveň aj ich spochybňovania a nedodržiavania. Preto je pre ich stabilitu veľmi dôležité mať vypracovaný mechanizmus, ktorý bude tieto pravidlá tvoriť, regulovať a vymáhať. Nedodržiavanie stanovených pravidiel správania sa v medziľudských vzťahoch predstavuje spoločensky nežiadúce javy, ktoré majú na tieto skupiny, spoločenstvá, organizácie, či spoločnosť rozkladný účinok, ktorý môže v kritických momentoch prerastať do tzv. anómie – rozpadu spoločenských štruktúr. Jadrom týchto spoločensky nežiadúcich javov býva spravidla porušovanie ľudských práv, úzkoprsé presadzovanie egocentrických cieľov na úkor ostatných. V ozbrojených silách sledujeme výskyt spoločensky nežiadúcich javov najmä v kontexte ich vplyvu na bojovú morálku profesionálnych vojakov, vojenských jednotiek a ozbrojených síl.

2. 1 Bojová morálka vojakov

S pojmami bojová morálka, resp. s jej civilným ekvivalentom pracovná morálka sa môžeme stretnúť najčastejšie v odbore sociológia a psychológia, a to najmä v súvislosti s jej vplyvom na plnenie úloh a cieľov organizácie.

Polonský a Hamaj (2002, s. 39) chápu pracovnú (bojovú) morálku ako súčasť všeobecnej morálky, ako stupeň osvojených hodnôt a vzorov správania sa, ktorý je spoločensky podmienený a plní výchovnú a regulačnú funkciu vo vzťahoch medzi ľuďmi navzájom, medzi ľuďmi a inštitúciami, inštitúciami a ďalšími spoločenskými javmi. V pracovnej činnosti je tento stupeň osvojených noriem konfrontovaný so stavom uspokojenia, ktoré účastníci pracovného procesu čerpajú z rôznych aspektov svojej príslušnosti k organizácii. Pracovná morálka je tak nielen spoločenským produktom, ale aj činiteľom hospodárskeho a sociálneho vývoja spoločnosti.

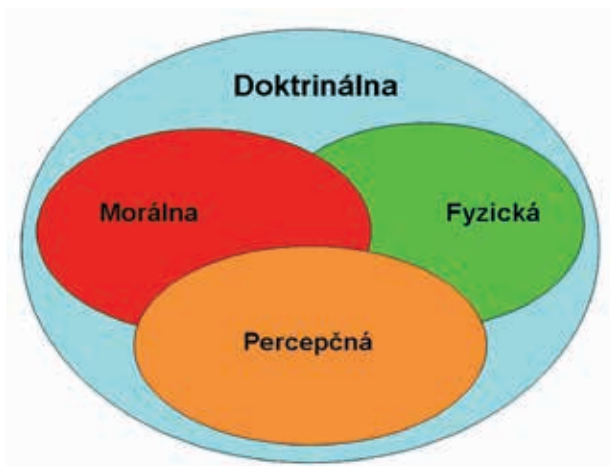
Pracovná skupina NATO HFM-081/RTG zameraná na ľudské zdroje a oblasť medicíny v rámci Organizácie pre výskum a technológie definuje bojovú morálku ako úroveň motivácie a entuziazmu vojakov k dosiahnutiu cieľov misie. Vo svojej záverečnej správe uvádza, že výskumy bojovej morálky priniesli dve kľúčové zistenia (Final report..., 2009, s. 40):

- vysoká bojová morálka má pozitívny vzťah k výkonu,
- vysoká bojová morálka je spojená s nižším počtom nebojových strát v dôsledku stresu.

Sila a účinnosť ozbrojených síl pri presadzovaní záujmov štátu spočíva v kvalite ich materiálo-technického zabezpečenia, v kvalite výcviku svojich príslušníkov,

v kvalite rozhodovacieho procesu jej veliteľov na všetkých stupňoch riadenia, či v neposlednom rade v dosiahnutej kvalite bojovej morálky vojakov. Tieto kvality sú považované za súčasť bojového potenciálu ozbrojených síl.

V doktríne ozbrojených síl SR je bojový potenciál ozbrojených síl definovaný ako schopnosť ozbrojených síl bojovať a dosahovať úspech v operáciách. V ozbrojených silách bojový potenciál tvoria tri základné, vzájomne prepojené zložky: fyzická, morálna a percepčná, založené a postavené na štvrtej zložke – doktrinálnej (Doktrína OS SR, 2009, s. 79).

Obrázok 1: Zložky bojového potenciálu

V kontexte doktrinálnych dokumentov Ozbrojených síl SR je možné bojovú morálku chápať ako synonymum morálnej zložky bojového potenciálu.

Morálna zložka bojového potenciálu ozbrojených síl je definovaná ako rozumné, tvorivé a silné vedenie, zručnosť a odvaha vojakov, súdržnosť síl, vycvičenosť jednotlivcov a jednotiek, primeranosť a ovládanie doktrinálnych zásad, vysoká úroveň pripravenosti a disciplíny. Súvisia s ňou tiež charakteristiky ozbrojeného konfliktu ako chaos, pocit strachu, ľudský stres (Doktrína pre plánovanie..., 2006, s. 17).

Podľa doktrinálnej definície morálnej zložky bojového potenciálu je to nakoniec človek, ktorý realizuje bojový potenciál. Ozbrojené sily, ak sa majú rozvíjať, zabezpečovať a používať v podmienkach výhodných pre NATO, vyžadujú čas, úsilie a zdroje. Morálna zložka bojového potenciálu je zameraná na to, ako presvedčiť ozbrojené sily viesť boj. Záleží na dobrej morálke a na presvedčení, že cieľ je morálny a eticky správny. To podporuje ofenzívneho ducha a odhodlanie dosiahnuť cieľ. Dosiahnutie vysokej úrovne morálnej zložky vyžaduje motiváciu, vedenie ľudí a riadenie (Doktrína pre plánovanie..., 2006, s. 80).

Porušovanie ľudských práv príslušníkov ozbrojených síl má priamy vplyv na ich bojovú morálku, a teda aj v závislosti od rozsahu výskytu tohto javu aj na bojový potenciál vojenských jednotiek a ozbrojených síl.

Jedným z prejavov, ktoré sprevádza porušovanie ľudských práv vojakov je tzv. mobbing, bossing a šikanovanie.

POZNÁMKY

2. 2 Mobbing, bossing, šikanovanie

Za mobbing, mobingové správanie sa považujú časté a systematické útoky a psychický nátlak spolupracovníkov zameraný proti jednotlivcovi alebo skupine jednotlivcov s cieľom ublížiť, ponížiť, zničiť dobrú povesť osoby, sabotovať jeho prácu či znepříjemniť pracovné podmienky do takej miery, aby nedokázal odviešť dobrú prácu (Výskyt spoločensky..., 2016).

Formou mobbingu je bossing, ktorý je špecifický najmä tým, že útoky smerujú od nadriadeného voči podriadenému alebo viacerým podriadeným. Ide o vedomú činnosť nadriadeného, ktorá poškodzuje podriadeného pred ostatnými kolegami, čím znemožňuje jeho prácu (Správa o dodržiavaní..., 2016).

Konkrétne spôsoby mobbingu závisia od podmienok na pracovisku a predovšetkým od fantázie samotného útočníka. Najčastejšie ide o ignorovanie, zadržovanie informácií, vylúčenie zo spoločenských častí pracovného dňa, poškodzovanie alebo odcudzovanie osobného majetku zasiahnutého, odmietanie spolupráce, strácanie pracovných podkladov a prostriedkov, slovné urážky, arogantné správanie, narážky na výzor a názory zasiahnutého, vyhrážky, rozširovanie klebiet, zveličovanie nedostatkov, očierňovanie u nadriadených, znevažovanie pracovných výkonov a schopností, narážky na psychický stav a pod. Zo strany nadriadeného môžu byť ešte doplnené zámerným komplikovaním pracovných úloh či vytváraním rôznych prekážok pri ich plnení, zadávaním nesplniteľných úloh, okliešťovaním kompetencií, zadržávaním informácií a pod.

Mobbing je v odbornej literatúre označovaný ako forma šikanovania medzi dospelými. Šikanovanie je prílišné zámerné preháňanie osoby, kladenie jej prekážok, násilné ponižujúce správanie voči nej alebo jej týranie zo strany jednotlivca alebo skupiny, spravidla ak sa táto osoba nemôže tejto situácii vyhnúť a nie je schopná sa jej účinne brániť. Pri šikanovaní ide o zvláštnu formu dlhodobého ubližovania a poškodzovania jednej osoby druhou, pre ktorú je typické zastrašovanie a zneužívanie sily (moci).

Pri porovnaní mobbingu a šikanovania¹⁾ najväčšie rozdiely je vidieť v cieľoch a prostriedkoch takýchto konaní. Primárnym cieľom mobbingu je postupné zneschopňovanie pracovnej spôsobilosti obeť, znečisťovanie jeho pracovnej výkonnosti, postupné nenápadné odoberanie jeho kompetencií a paralyzovanie jeho pracovných činností a sociálnych aktivít. Jednoducho povedané, obeť má byť takpovediac vyhostená za „brány“ svojej sociálnej skupiny (Kmošena, 2008). Po „odídení“ obeť z pracovného tímu, mobbér spravidla nemá ďalšiu motiváciu pokračovať v tejto aktivite, ak ho k tomu „nepriinútia“ ďalšie okolnosti. Prostriedkami mobbingu sú najmä prvky psychického teroru voči obeť.

1) Ako uvádza M. Kmošena (2008), po ukončení procesu profesionalizácie Ozbrojených síl SR sa o šikanovaní v jednotkách akosi prestalo hovoriť. Osvojil sa názor, že tam, kde nie sú vojaci povinnej služby, šikanovanie nemôže byť. Skúsenosti z iných profesionálnych armád a zážitkové stavy profesionálnych vojakov, najmä z radov mužstva a poddôstojníkov však ukazujú, že šikanovanie zostáva i naďalej súčasťou fungovania ozbrojených síl a je nežiaducim javom, ktorý v jednotkách našich ozbrojených síl v rôznej podobe pretrváva.

Pri šikanovaní sú motívy konania predovšetkým vnútorné a obeť je len cesta k ich naplneniu. Prostriedky šikanovania zahŕňajú popri prvkoch psychickej agresie aj prvky fyzickej agresie. Agresorovi prináša uspokojenie samotný proces šikanovania.

Výsledky sociologických výskumov realizovaných v rezorte obrany ukazujú, že respondenti, ktorí sa ocitli v situáciách symptomatických pre mobbing, bossing a šikanovanie uvádzali, že najčastejšie zažívali (Výskyt spoločensky..., 2016):

- prideľovanie nepríjemných a bezvýznamných úloh,
- časté vyžadovanie plnenia úloh mimo ich pracovnej náplne,
- zadržiavanie informácií potrebných na plnenie úloh,
- vyhrážanie sa premiestnením alebo prepustením,
- nátlak, aby neboli vyžadované nárokové náležitosti (nárok na dovolenku, obedňajšia prestávka).

Dôležitým zistením bolo aj fakt, že oproti civilným zamestnancom rezortu, profesionálni vojaci uvádzali častejší výskyt týchto javov zo strany nadriadených.

Mobbing, bossing, šikanovanie sú nesporne vážnymi sociálno-patologickými javmi, ktorých riešenie si spravidla vyžaduje komplexný prístup a spoluprácu zo strany veliteľov, veliacich poddôstojníkov, vojenskej polície, psychológov a v neposlednom rade aj príslušníkov vojenských jednotiek, v ktorých sa tieto javy vyskytujú. Je potrebné, aby si všetci zúčastnení uvedomili, že tieto formy správania nie sú neškodným humorom a zábavou, ale môžu naplniť skutkovú podstatu priestupku alebo trestného činu.

Zákon č. 300/2005 Z. z. (Trestný zákon) ošetruje niektoré spoločensky nežiadúce javy v oblasti „mobbingu, bossingu, šikanovania“ v prostredí ozbrojených síl.

U r á ž k a m e d z i v o j a k m i

§ 396

(1) Kto iného vojaka hrubo urazí, ak nejde o prísnejší trestný čin, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za krízovej situácie.

§ 397

(1) Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia urazí vojaka

a) nadriadeného alebo hodnosťou vyššieho, alebo

b) podriadeného, alebo hodnosťou nižšieho, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

POZNÁMKY

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobí ním ublíženie na zdraví,
- b) v čase, keď on sám alebo urazený vojak vykonáva službu,
- c) proti vojenskej stráži alebo vojenskej polícii,
- d) ako príslušník ozbrojených síl vyslaných mimo územia Slovenskej republiky, alebo
- e) so zbraňou alebo najmenej s dvoma osobami.

(3) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobí ním smrť, alebo
- b) za krízovej situácie.

§ 400

Porušovanie práv a chránených záujmov vojakov

(1) Kto iného vojaka núti na neoprávnené osobné služby alebo ho obmedzuje na právach, alebo svojvoľne sťažuje výkon jeho služby, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Odňatím slobody až na dva roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 voči podriadenému alebo hodnosťou nižšiemu.

(3) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) násilím, alebo hrozbou násilia, alebo hrozbou inej ťažkej ujmy,
- b) najmenej s dvoma osobami alebo
- c) ako príslušník ozbrojených síl vyslaných mimo územia Slovenskej republiky.

(4) Odňatím slobody na dva roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,
- b) závažnejším spôsobom konania, alebo
- c) za krízovej situácie.

Pri postihovaní javov „mobbing, bossing, šikanovanie“ je však možné využiť i iné skutkové podstaty priestupkov alebo trestných činov (Húsková, 2014). Z hľadiska priestupkového zákona (zákon č. 372/1990 Zb.) môžu tieto javy napĺňať skutkovú podstatu priestupku proti občianskemu spolunažívaniu (§49) a priestupku proti majetku (§50).

Uvedené javy často spadajú do kategórie viacerých trestných činov, čo si aktéri šikanovania málokedy uvedomujú. Mobbingu, bossingu a šikanovania sa bezprostredne dotýkajú tiež §189 – vydieranie, §192 – nátlak, §155-157 – ublíženie na zdraví, §212 – krádež, §215 – neoprávnené užívanie cudzej veci, §360 – nebezpečné vyhrážanie a §365 – výtržníctvo.

Pri podozrení, že mobbing, bossing a šikanovanie naplnili skutkovú podstatu priestupku alebo trestného činu, je veliteľ povinný oznámiť túto skutočnosť Vojenskej polícii.

3 ZÁVER

Uplatňovanie ľudských práv v ozbrojených silách bolo v našich podmienkach často podceňovanou témou, najmä v súvislosti s procesom profesionalizácie, keď časť vojenského personálu podľahla ilúzii, že zrušením povinnej vojenskej služby sa problémy v tejto oblasti automaticky odstránia.

Je potrebné vnímať súvislosť medzi požiadavkou, aby vojaci ozbrojených síl pri výkone svojich povinností rešpektovali ľudské práva a medzinárodné humanitárne právo a úrovňou zabezpečenia ich práva v rámci ozbrojených síl.

Rešpektovanie ľudských práv profesionálnych vojakov má v konečnom dôsledku významný vplyv na bojový potenciál vojenských jednotiek a ozbrojených síl, teda na schopnosť plniť úlohy, ktoré na ne kladie spoločnosť.

Rozvíjanie a stmelovanie vojenských jednotiek ako tímov, kde existuje medzi členmi vzájomná dôvera je základným predpokladom pre uplatňovanie základných práv a slobôd profesionálnych vojakov.

Žiadna organizácia a ani ozbrojené sily nie sú imúnne voči výskytu rôznych spoločensky nežiadúcich javov. Dôležité je nezatvárať oči, byť si vedomý následkov nielen na obetiach týchto javov, ale aj na „bojovom duchu“ jednotky a jej súdržnosti. Včasný podchytie týchto javov umožní predchádzať závažnejším dôsledkom na obetiach agresie, sociálnej atmosfére jednotky a tiež na aktéroch porušovania ľudských práv, ktorí sa uvedením následkov môžu vyhnúť kriminalizácii svojho konania.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Doktrína Ozbrojených síl Slovenskej republiky (C) [online]. Bratislava : Generálny štáb OS SR, 2009. 172 s. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <<http://www.mosr.sk/data/files/831.pdf>>.

Doktrína pre plánovanie a vedenie spoločných operácií (B) [online]. Bratislava : Generálny štáb OS SR, 2006. 132 s. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na intranetovom portáli rezortu MO SR: <http://j7.mil.sk/wp-content/uploads/doktriny/svd/svd_30b.pdf>.

Etický kódex profesionálneho vojaka. In: *Vestník Ministerstva obrany Slovenskej republiky*, roč. 2015, čiastka 83.

POZNÁMKY

Final report of HFM-081 : Sprievodca veliteľa jednotlivými fázami nasadenia. Bratislava : Personálny úrad ozbrojených síl Slovenskej republiky, 2009. 78 s.

Handbook on Human Rights and Fundamental Freedoms of Armed Forces Personnel [online]. Warsaw : OSCE/ODIHR, 2008, s. 256. [cit. 2017-05-10]. ISBN 978-83-60190-53-1. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/odihr/31393?download=true>>.

Human rights of members of the armed forces [online]. Recommendation CM/Rec (2010) 4 on the human rights of members of the armed forces (Adopted by the Committee of Ministers on 24 February 2010 at the 1077th meeting of the Ministers' Deputies). Strasbourg : Council of Europe, 2010. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/publications/cmrec_2010_4_en.pdf>.

HÚSKOVÁ, Ľ.: Šikanovanie v školskom prostredí a jeho trestno-právne hľadisko [online]. In: *Prohuman*, 10. 8. 2014. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <www.prohuman.sk/pedagogika/sikanovanie-v-skolskom-prostredi-a-jeho-trestno-pravne-hladisko>.

KMOŠENA, M.: Problematika sociálne nežiadúcich javov. In: *Vojenská osвета 1/2008*. Trenčín : Kultúrne a metodické centrum OS SR, 2008. s. 74-91. ISBN 978-80-969458-4-9.

Návrh Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike prijatý uznesením vlády Slovenskej republiky č. 71 z 18. 02. 2015 [online]. Vláda SR, 2015 [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Uznesenie-14678?prefixFile=u_>.

OROSZ, L.: Listina základných práv a slobôd ako súčasť ústavného systému Slovenskej republiky. In: JIRÁSEK, J. (ed.): *Listina a súčasnosť : Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference, Olomoucké právnické dny 2010*, Olomouc : Univerzita Palackého, 2010, s. 151-166. ISBN 9788087382097.

PETŐCZ, K. - HORNÁ, D. - KUSÁ, D. - GURÁŇ, P.: *Teoreticko-metodologické a právne východiská : Príloha k odbornému podkladu k tvorbe Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv Slovenskej republiky*. Bratislava : MZVEZ SR, 2013, s. 41.

POLONSKÝ, D. - HAMAJ, P.: *Úvod do sociológie práce*. Liptovský Mikuláš : Lesnícka informačná agentúra, 2002, 88 s. ISBN 80-968746-2-4.

Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike za rok 2015 [online]. Bratislava : Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2016. 178 s. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <http://www.snslp.sk/CCMS/files/2Správa_o_dodržiavaní_ľudských_práv_z_rok__2015_final.pdf>. ISBN 978-80-89016-82-2.

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Výskyt spoločensky nežiadúcich javov v medziľudských vzťahoch v rezorte obrany : správa z výskumu. Bratislava : OKŽ OdSP SEĽUZ MO SR, 2016.

Zákon č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (antidiskriminačný zákon).

Zákon SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

ĎALŠIA ODPORÚČANÁ LITERATÚRA

DEBRECÉNIOVÁ, J.: *Antidiskriminačný zákon : Komentár*. Bratislava : Občan, demokracia a zodpovednosť, 2011. ISBN 978-80-89140-16-9.

Dvojstrategická smernica pre velenie (BI-SCD) 40-1 : Integrácia rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN (UNSCR 1325) a rodového hľadiska do veliteľskej štruktúry NATO [online]. Dostupné na internete: <<http://www.aos.sk/struktura/katedry/ksvj/crr/index.php?go=10>>.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Prínos ozbrojených síl pre uplatňovanie ľudských práv v spoločnosti.
2. Dôležitosť zabezpečenia ľudských práv v ozbrojených silách.
3. Uplatňovanie ľudských práv vojenského personálu v kontexte efektivity úloh ozbrojených síl.
4. Dôsledky porušovania ľudských práv pre obeť a agresorov.
5. Predchádzanie a riešenie prípadov porušovania základných ľudských práv profesionálnych vojakov.